

Posudek diplomové práce

Markéta Balcarová: *Proměna Stifterova pojetí ‚zákona mírnosti‘ od Studii po Pozdní léto*
ÚGS FF UK 2010, 105 s.

Práce vychází z relativizace zjednodušeného obrazu A. Stiftera coby „básníka přírody“ či „básníka Šumavy“ a klade si za cíl popsat vývoj jeho pojetí přírody. Ten představuje na základě přesných rozborů Stifterových textů a v kontextu odborné diskuze, především však prezentuje vlastní teze, jež obohacují poznání zvoleného předmětu.

Kompozici považují za vzorovou: přehledné a logické členění je podpořeno schopností držet se vytyčeného tématu i v dílčích výkladech – zasazení všech vývodů do celku práce je zřejmé od počátku do konce – a zvládnutou technikou filologické práce včetně racionální distribuce poznatků do vlastního textu a do poznámkového aparátu (snad vyjma pozn. 55).

Práce je členěna do pěti hlavních kapitol. První vymezuje Stifterovo místo mezi literárními proudy jeho doby – proti jednoznačnému přiřazení k *biedermeieru* dokládá romantické, klasicistní, mladoněmecké, realistické prvky ve Stifterově díle. Přitom si diplomantka je očitě vědoma skutečnosti, že o „romantických“ apod. motivech lze hovořit nejspíše v rámci jistých motivických konstelací; pojmy epochy/směru mají heuristický, nikoli esenciální charakter. Přesto je označení *Jean* Paula jako romantického básníka nepatřičné (11) – dochází tu k simplifikaci, proti níž se práce v případě Stiftera staví. Téma ženské emancipace ve dvou povídkách také ještě nedokládá „vliv“ Mladého Německa. Není mi také jasné, jak skloubit Stifterovo zaměření na konkrétní v závislosti „obecném“ (16) a zcizující „zhodnocení marginálního“ (17), jež odkazuje případně až k moderně.

Další oddíl se zaměřuje na koncepci „mírného zákona“ (18-24). Ostatně, u českého překladu nutno připomínat, že se nejedná o zákon ‚shovívavý‘ či ‚něžný‘ – zákonitost a nutnost jeho působení zůstává platná (což diplomantka samozřejmě ví – srv. s. 30nn); možná by stálo za rozvahu, zda opakované použití adjektiva „friedlich“ (9, 11, 19n etc.), které se v *Předmluvě k Pestrým kamenům* v žádné formě nevyskytuje, není lehce zavádějící. Rozpor mezi nadřazeností „mírného zákona“ nad dočasnou explozivní dynamikou v přírodě či lidské psyché je konstatován snad příliš lakonicky (nedovysvětlenost v textu ještě neznamená nedovysvětlitelnost v interpretaci). Nemůžeme jednotu obou stran ukázat právě na tzv. ‚fázovém přechodu‘ při změnách skupenství, kdy se skokově mění vlastnosti materiálů při plynulé (i pomalé) změně podmínek – což je princip S.ova příkladu mléka? Mezi možnými prameny Stifterovy koncepce lze kromě Herdera poukázat na Kantův pojem vznešeného, který je v *Kritik der Urteilskraft* (§23-29) definován mj. právě v opozici *klein–groß*.

Kapitoly explikující stopy programu „mírného zákona“ v Stifterově díle (25-32) a rozvržení pojetí přírody (33-67) – přírody romantické, panenské, kultivované a přírody jako media poznání a media umění – považují za výborné. Vše je přesvědčivě doloženo trefnými citáty S.ových děl; naplno se zde ukazuje obdivuhodný rozsah a preciznost jejich přípravného zkoumání. Jen jedna drobnost: „vědecké vysvětlení“ obrazců z námrazy nepovažují za ne-romantické, naopak zmíněný citát (40n) v celku souzní s novalisovskou poetizací vědy (např. ve fragmentech *Die Enzyklopädie*). Přílohy II a III výklad velice vhodně doplňují.

Tím je připravena půda pro kapitolu „Brüche in den Naturkonzeptionen“. Ta poukazuje na prvky, jež narušují zmíněná pojetí přírody coby pokusy ztvárnit působení „mírného zákona“.

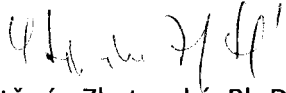
Řešení těchto rozporů by snad bylo možné právě rekurzí na Kantův či Schillerův pojem vznešeného, kde člověk se s ‚přesilou‘ příslušných jevů vyrovnává – zjednodušeně řečeno – právě z pozice pozorovatele obdařeného morálkou a soudností (což je hypotéza, možná již vyvrácená Braunem a dalšími). Diplomantka se vydává jinou cestou a ve „Shrnutí“ (81-92) dochází k závěrům, které lze považovat za hlavní ‚pointu‘: po výtečně zpracované kritické diskusi s interpretacemi J. Lachingera, W. Kühlmanna, S. Brauna či T. Manna představuje vlastní tezi „hry se čtenářem“. Ta spočívá ve vědomém vytváření napětí, v němž se čtenář *pohybuje*: Prvním krokem je nabídka interpretačního rámce či programu (např. ve *Vorrede zu Bunte Steine*) spojená s diskrétním poukazem na nemožnost dokonalé interpretace, druhým pak samotné texty deklarované jako realizace programu, jež jej však zároveň podkopávají. Hodnota této interpretace je – odhlédneme-li od vnitřní soudržnosti – podtržena poukazem na „Belebungstheorie“ Alice Bolterauer jako zdroj inspirace, jakož i varováním před její absolutizací.

Jazykově i argumentačně je práce na výborné úrovni, četnost drobných chyb či přehlédnutí je minimální (jde např. o dvojité mezery, obrácené horní uvozovky, typografické přehlédnutí v obsahu, interpunkce [19, 66, 70], lexikální a gramatická nedopatření jako „Phase der Unteruchung“ [8], „im Dienste präsent sein“ – stehen [16], „formell“ – formal [22], „erschieden“ – erschienenen [81], „Vorgang“ – Vorgehen [87]). Formulační preciznost a jasnost je osvěžující – nejen v kontextu žánru diplomových prací. V seznamu literatury postrádám snad jen publikace Wolfganga Matze (*1857. Flaubert, Baudelaire, Stifter*, 2007; *Gewalt des Gewordenen*, 2005), jež poukazují na (pre)moderní charakter Stifterova psaní.

Shrnutí:

Práce je po všech stránkách nadprůměrná a představuje samostatný příspěvek ke stifterovskému bádání. Proto ji bez výhrad *doporučuji k obhajobě*.

Praha, 17. 5. 2010

Mgr. Štěpán Zbytovský, Ph.D.
oponent